

Emrî Divanı; M.A. Yekta Saraç; Eren Yayıncılık, Klasik Türk Edebiyatı Dizisi No. 1; İstanbul 2002, 389 s.

16. yüzyıl Divan şiirinin en zirve örneklerinin verildiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önceki yüzyıllara nazaran bu devirde eser veren şairler gerek aruzu ve edebî sanatları ustaca kullanmada, gerekse şiirlerindeki mükemmel söyleyişe ulaşma yönünde dikkat çekici ve orijinal şiirler ortaya koymuşlardır.

Emrî de bu yüzyılın önemli şairlerinden biridir. Şairin doğduğu ve hayatının büyük kısmını geçirdiği Edirne, o dönemde siyasî ve askerî bir merkez olmakla beraber ilim ve sanat meclislerini barındırması gibi hususiyetleri hazırdı. Uzun zaman bu konumunu muhafaza eden Edirne, bu haliyle ediplerin dünya görüşüne, düşünce gücüne ve eserlerine de tesir etmiştir.

Edirne'nin önde gelen şairlerinden olan Emrî hakkında, 16. yüzyıl tezkirelerinde övgü dolu bilgiler verilmektedir. Evvela Emrî, dönemin bir çok tezkire yazarının yakından tanıdığı bir şairdir. Bu sebeple hayatı hakkında daha gerçekçi ifadelerle tesadüf edilmektedir.

Sehî Bey tezkiresinde Emrî'nin 'zahîrî ilimleri öğrenmekte iken daha sonra bundan vazgeçtiği' belirtilmektedir. Diğer tezkire yazarları da Emrî'nin şiir gücünden övgüyle bahsetmektedir. Şiirlerindeki tahayyül gücü, edebî sanatları kullanmadaki mahareti ve muamma tarzında seçkin örnekler vermesine rağmen methiye yazmaması, bir devlet adamının himayesine girmeyip inzivayı tercih etmesi de tezkirelerde bir kusur olarak zikredilmektedir. Emrî'nin tarih düşürmedeki ustalığı da kaydedilmesi gereken bir husustur.

Daha genç yaşlarından itibaren muammaya ilgi duymuş olan Emrî, bu sanatı epey ileri götürecek örnekler vermiştir. Devrinde bir moda haline gelen muamma, Türk edebiyatında neredeyse Emrî'nin adıyla bütünleşmiştir. Bu sebeple yaşadığı dönemde şiirleri bir hayli ilgi görmüş ve sevilmiştir. Muamma söylemedeki ustalığı ile anılan şairin, daha sonraki asırlarda şöhretinin yavaş yavaş eksilmesine bir sebep olarak da muammaya olan ilginin giderek azalması gösterilmektedir. Fakat Emrî, şiirine olan güveni ile söylediği;

Zamânumuz geçicek çok nişân zuhûr eyler

Zamânumuzda egerçi nişânımız yokdur

beytiyle şöhretinin ileride daha iyi idrak edileceğini bildirmektedir.

16. yüzyılın bu mühim şairinin bugün elimizde iki eseri; Divan'ı ve Muammaları mevcuttur. Divanı M.A. Yekta Saraç tarafından 2002 yılında, Eren Yayıncılık'ın Klasik Türk Edebiyatı Serisinin ilk kitabı olarak neşredildi. M.A. Yekta Saraç Emrî Divanının daha önce doktora tezi olarak hazırlamıştır

(Muammaları da yine Yekta Saraç tarafından ayrı bir çalışma olarak neşre hazırlanmıştır.) Eren Yayıncılık'ın neşrettiği *Emrî Divanı*, M. A. Yekta Saraç'ın doktora tezindeki bazı değişikliklerle ortaya çıkmıştır. Divanın hacmi göz önünde tutularak doktora tezindeki inceleme kısmı ve benzetmeler indeksi bu esere alınmamıştır.

M.A. Yekta Saraç divan metninin hazırlanmasında uyguladığı metodu Emrî'nin hayatı ve edebî kişiliğini anlattuktan sonra bir bölüm halinde okuyucuya sunmaktadır. Yazar bir metin neşrinde müellifin kaleminden çıkmış metni bulmanın çoğu zaman yeterli olmadığı, hatta bu tarz çalışmaların bazı yanlışlara yol açabileceği üzerinde durmuştur. M.A. Yekta Saraç'a göre, elde bulunan divan nüshalarındaki farkları ortaya koymak konusunda titiz davranmanın yanında bu farklara bakış açısının da önemli olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla edebiyat araştırmacısı Yekta Saraç'ın belirttiği şekilde "şecerenin neresinde durursa dursun, her bir nüshanın hükmî şahsiyetini tanımalı ve bu nüshaların sunduğu imkanlardan yararlanmalıdır".

Eldeki nüshaların şeceredeki durumları göz önüne alınarak incelemeye dahil edilmemesi de devrinin edebî zevkini ihmal etmek gibi bir takım yanlışlara sebep olacaktır. Bu gibi düşüncelerden yola çıkarak M. A. Yekta Saraç nüsha seçiminde epey geniş davranmıştır. Nüshalar arasındaki farklar iki şartın birleşmesi dışında bütünüyle verilmiştir. Bu iki şart ise, anlam açısından beyitin bağlamıyla uyumsuzluk ile, vezin ve kafiye bakımından beyitin kusurlu olmasıdır.

Kelimenin okunuşu / yazılışında ise M. A. Yekta Saraç, bugün metin neşri metodunda kullanılan genel kurallara uyduğunu belirtmektedir. Daha sonra yayına esas alınan nüshalar özellikleri ve muhtevaları ile birlikte tanıtılmıştır. Bibliyografya ve transkripsiyon alfabetinin ardından Emrî Divanının metin kısmına geçilmiştir.

Yekta Saraç'ın bütün nüshaları inceleyerek hazırladığı Emrî Divanı, Kaside (2), Murabba (1), Muhammes (1), Müsemmen (1), Tahmis (2), Müstezâd (1) nazım şekillerinin azlığına rağmen hacimli bir divandır. Eser 571 adet gazeli ihtiva etmektedir. Gazellerin ardından Mukatta'lar (490) bölümü gelmektedir. Yekta Saraç Hoca, bu başlık altında toplanan şiirlerin, neşredilen diğer divanlardan farklı olduğunu şöyle ifade etmektedir:

"Divanın mukatta'lar olarak adlandırdığımız bölümündeki şiirlerinin bir çok divan neşirlerindeki nazım, kıta, müfred, rübailerin bulunduğu mukaataat bölümleri ile karıştırılmaması lazımdır. Bu kısımdaki şiirlerin çoğu aslında şiir eskizleri, karalamalarıdır; daha sonra tamamlanmak üzere yazılmış gazel beyitleridir. Hatta bunların bir kısmının geliştirilerek tamamlanmış olduğunu gazeller kısmı ile mukayeseler yapınca anlıyoruz. Yine buradaki bazı beyitlerin bazı

lafız değişiklikleri ile tekrar gözden geçirilmiş olduğunu düşünüyö-
ruz. Ayrıca aynı anlamın, mazmunun farklı söyleyişler ile tekrar
edildięi de görölmektedir. Müstensih müdahalesinden kaynaklanma-
dından ve şairin kaleminden çıktığından emin olduğumuz aynı
anlamın farklı yapıdaki beyitlerle ifade edildiği durumlarda birini
diğlerinin farkı olarak belirtmedik, her iki ifade şeklini de müstakil
olarak metne dahil ettik..."

Son olarak Emrî'nin dört adet tarih manzumesine yer verilmiştir ki, bunlar
sırasıyla; Merhaba Efendi'nin vefatına; Vâiz Emîrî'nin hapsine; dostlarından
birisinin vefat eden oğluna ve Selimiye Camii'nin tamamlanmasına düşürölmüş
tarihlerdir.

Divan şiirinin mühim şairlerinin divanlarını neşretmek eski şiirimiz ile
ilgili pek çok meselenin halledilmesini sağlayacağı gibi, kültür, sanat ve tarih
açısından değerlendirilmesi de bir çok faydayı beraberinde getirecektir. Hele
Emrî gibi, şiirleri döneminde beğenilmiş, bir moda haline gelmiş olan muamma
söylemek konusunda haklı bir şöhret elde etmiş bir şairin divanının bugünün
okuyucusuna sunulması ilim âlemi için olduğu kadar klasik şiirin zevkini tat-
mak isteyenler için de talihli bir olaydır.

Dr. Cemal AKSU